

**Kompetencje przyszłości wspierające
integrację uchodźców z Ukrainy**

Uwarunkowania integracji polsko-ukraińskiej dziś i jutro

Współfinansowane przez
Unię Europejską

**10-11.2022
Warszawa, Delft**

SPIS TREŚCI

03	Wprowadzenie	19	Perspektywa przyszłości
04	Metodologia	25	Podsumowanie
05	Status prawny i terminologia	27	Słowniczek
06	Dynamika migracji i tendencje	28	Źródła
07	Uchodźcy i uchodźczynie z Ukrainy - plany		
08	Integracja i jej etapy		
10	Aspekty integracji - bariery i szanse		

Publikacja sfinansowana z funduszy Komisji Europejskiej w ramach programu Erasmus+ Publikacja została zrealizowana przy wsparciu finansowy Komisji Europejskiej. Publikacja odzwierciedla jedynie stanowisko jej autorów i Komisja Europejska oraz Narodowa Agencja Programu Erasmus+ nie ponoszą odpowiedzialności za jej wartość merytoryczną.

PUBLIKACJA BEZPŁATNA

WPROWADZENIE

Dynamiczny proces migracji obywateli i obywaterek Ukrainy rozpoczął się w 2014 roku, kiedy wraz z wojną pomiędzy Federacją Rosyjską a Ukrainą. Aneksja Krymu oraz przejęcie kontroli nad częścią obwodu donieckiego i ługańskiego sprawiły, że wielu mieszkańców i mieszkanki tych regionów musiało opuścić swoje domy. 24 lutego 2022 doszło do eskalacji konfliktu, kiedy wojska rosyjskie przekroczyły granicę od północy, wschodu i południa. W przeciągu kilku miesięcy miliony Ukraińców i Ukrainek zostało zmuszonych do opuszczenia swoich domów w poszukiwaniu bezpieczeństwa i schronienia. Wielu z nich dotarło do Polski, krajów sąsiednich oraz innych państw Unii Europejskiej.

Tak duża skala migracji rzuciła wyzwanie wobec rozwiązań systemowych oraz relacji społecznych. W Polsce i innych krajach europejskich funkcjonuje wiele rozwiązań wspierających uchodźców i uchodźczynie w procesie adaptacji do nowej sytuacji. Jednak do budowania zgodnego i różnorodnego społeczeństwa niezbędna jest likwidacja wszystkich barier utrudniających integrację. W związku z tym niezbędne jest wyjście od obecnej sytuacji i kompleksowe spojrzenie na trudności, z którymi mogą mierzyć się osoby uciekające przed wojną dziś oraz w kontekście czynników kształtujących przyszłość.

„Niezależnie od rozwoju sytuacji w przyszłości, można z dużym prawdopodobieństwem przyjąć, że wielkość populacji Ukraińców w Polsce będzie dużo większa niż przed 24 lutego br.

Odpowiedzialnością władz publicznych jest odpowiedź na wyzwanie, że Polska staje się krajem imigracji.”

- Fundacja WiseEuropa, „Gościńska Polska 2022+”

METODOLOGIA

Dokument jest podsumowaniem wiedzy na temat teoretycznych rozważań dotyczących integracji oraz edukacji i jej roli w procesie integracji migrantów i migrantek, a w szczególności osób opuszczających kraj w związku z wojną na Ukrainie. W publikacji została przeprowadzona analiza desk research, czyli analiza źródeł zastanych takich jak: opracowania naukowe, raporty statystyczne, akty prawne oraz raporty z działań edukacyjnych i integracyjnych.

Celem badania desk research było stworzenie fundamentów pod dalsze etapy badawcze przez właściwe rozpoznanie sytuacji obecnej, a tym samym zawężenie zakresu eksploracji oraz możliwości rozwoju i zagrożeń wynikających z przyszłości.

Pytania badawcze:

- Kim są uchodźcy wojenni? Jaki mają status? Jak wygląda ich obecna sytuacja?
- Weryfikacja barier wpływających negatywnie na integrację uchodźców.
- Weryfikacja szans, które pozytywnie wpływają na integrację uchodźców.
- Analiza czynników wpływających na potencjał integracyjny w przyszłości (W jakiej sytuacji mogą się znaleźć uchodźcy z Ukrainy w przyszłości? Co będzie kształtowało tą przyszłość? Co będzie blokowało integrację?

STATUS PRAWNY I TERMINOLOGIA

Kim jest uchodźca w rozumieniu prawa?

Według definicji Konwencji Genewskiej dotyczącej uchodźców z 1951 r. za uchodźców i uchodźczynie uznaje się kogoś, kto „(...)na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem, i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa, albo która nie ma żadnego obywatelstwa i znajdując się na skutek podobnych zdarzeń, poza państwem swojego dawnego stałego zamieszkania nie może lub nie chce z powodu tych obaw powrócić do tego państwa.”[1]

Warto mieć świadomość, że osoby zmuszone do opuszczenia kraju pochodzenia w wyniku konfliktu zbrojnego nie są uważane za uchodźców i uchodźczynie w rozumieniu Konwencji z 1951 r. Podlegają oni ochronie przyznanej na podstawie innych aktów prawa międzynarodowego takich jak Konwencji Genewskich z 1949 r. o ochronie ofiar wojny [2] i protokołu dodatkowego z 1977 r. do Konwencji Genewskich z 1949 r. dotyczącego ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych [3]. Jednak zgodnie z definicją UNHCR (The United Nations Refugee Agency) „Uchodźca to ktoś, kto został zmuszony do opuszczenia swojego kraju z powodu prześladowań, wojny lub przemocy. Uchodźca ma uzasadnioną obawę przed prześladowaniami ze względu na rasę, religię, narodowość, poglądy polityczne lub przynależność do określonej grupy społecznej. Najprawdopodobniej nie mogą wrócić do domu lub boją się tego zrobić. Wojna i przemoc etniczna, plemienna i religijna są głównymi przyczynami ucieczki uchodźców ze swoich krajów”.

Osoby, które uciekły z terenu wojny w Ukrainie są objęte na terenie Unii Europejskiej tzw. ochroną tymczasową. Na ten moment (30.10.22) ochrona tymczasowa przysługuje do 4 marca 2023 (jeżeli sytuacja w Ukrainie nie ulegnie poprawie, może to oznaczać, w zależności od sytuacji, dwukrotne wydłużenie okresu ochrony o 6 miesięcy do 4 marca 2024 r. W ramach ochrony uchodźcy i uchodźczynie mają prawo do pobytu, dostęp do zakwaterowania, edukacji dla dzieci i nastolatków, opieki prawnej, medycznej i pomocy społecznej oraz możliwość przemieszczania się na terenie UE. Polska udostępniła możliwość Ukraincom i Ukrainkom staranie się o numer PESEL oraz status UKR. Numer PESEL może otrzymać każdy obywatel i obywatelka Ukrainy oraz członek jego rodziny, który przekroczył legalnie granicę polsko-ukraińską z uwagi na działania wojenne i przybył do Polski po dniu 24 lutego 2022 [4].

DYNAMIKA MIGRACJI OBYWATELI UKRAINY

Stan i trendy pół roku po 24.02.2022

Określenie liczby obywateli i obywaterek Ukrainy na terenie Polski jest niezwykle trudne ze względu na dynamicznie rozwijającą się sytuację, która jest zależna od wielu czynników wewnętrznych i zewnętrznych. Dysponujemy jedynie danymi, które umożliwiają obserwację pewnych trendów migracyjnych w dobie wojny. Na dzień 6.10.22 status UKR uzyskało 1 390 265, w tym 977 500 kobiet oraz 412 765 mężczyzn [5]. Jednocześnie należy wziąć pod uwagę, że 371 261 obywateli i obywaterek Ukrainy przebywa w Polsce na podstawie innych dokumentów (pobyt czasowy, pobyt stały, pobyt rezydenta długoterminowego UE, ochrona uzupełniająca, pobyt członka rodziny obywatela UE, status uchodźcy, zarejestrowany pobyt obywateli UE, pobyt tolerowany, pobyt ze względów humanitarnych). Łącznie blisko ponad 1,6 mln osób z Ukrainy przebywa w Polsce na podstawie powyższych dokumentów lub statusu UKR.

Z danych przekazanych przez Straż Graniczną wynika, że od czasu rozpoczęcia inwazji Rosji na Ukrainę do dnia 12.09.22r., granicę polsko-ukraińską przekroczyło 6 635 275 cudzoziemców przyjeżdżających do Polski oraz 4 567 880 opuszczających Polskę [6]. Jest to liczba odpraw granicznych, nie liczba osób. Należy przy tym pamiętać, że niektóre osoby mogą przekraczać granicę od kilku do kilkudziesięciu razy, co potwierdziła Anna Michalska, rzeczniczka komendanta głównego Straży Granicznej w wywiadzie dla Rzeczpospolitej.pl [7]. Niewątpliwie jednak świadczy to o pewnym trendzie powrotowym, mimo że nie znamy dokładnych danych w tym zakresie.

„Część Ukraińców wracała przed rokiem szkolnym, by dzieci od września poszły do szkoły w Ukrainie. – Potwierdza to informacja z MEiN, z której wynika, iż we wrześniu w polskich szkołach naukę zaczęło 185 tys. ukraińskich uczniów. A przecież szacowano, że będzie ich ponad 200 tys. Ponadto według danych PESEL w Polsce przebywa 425 tys. dzieci – wylicza prof. Długosz. – Część mogła wrócić do Ukrainy, część wyjechać do innych państw, a część uczy się online w ukraińskich szkołach – konstatuje naukowiec. Dane te pokrywają się z informacjami z ZUS, który przyznaje Ukraińcom prawo do świadczenia 500+. Do końca lipca otrzymało je 420,18 tys. dzieci uchodźców z Ukrainy, a po czerwcu na kolejny rok – już 403,82 tys. – wynika z danych Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej. .”

- Izabela Kasprzak, Tęsknota uchodźców za krajem ważniejsza od wojny, Rzeczpospolita.pl [7]

UCHODŹCY I UCHODŹCZYNIE Z UKRAINY

Kim są? Jakie mają plany?

Polska jest popularną destynacją ucieczki uchodźców i uchodźczyń z Ukrainy. Badania prowadzone w kwietniu i maju 2022 wskazują na to, że Ukraińcy i Ukrainki decydują się o ochronę w kraju nad Wisłą, w ze względu na obecność swoich znajomych (44%) oraz podobieństwa kulturowe i językowe pomiędzy dwoma nacjami (42%) [8]. Blisko 20% obywateli i obywaterek Ukrainy zdecydowało o przyjeździe do Polski ze względu na wysoką jakość świadczonej w tym kraju pomocy. Tylko 6% z przyjezdnych myślało o przeprowadzeniu się do Polski przed inwazją Rosji na Ukrainę [8].

Ponad 70% uchodźców i uchodźczyń pochodzi z regionów Ukrainy, które zostały bezpośrednio dotknięte działaniami wojennymi. Ok. $\frac{3}{4}$ osób przybyła z dużych i średniej wielkości miast. Przeważającą grupę stanowią kobiety, z których ok. 60% uciekło z dziećmi. Połowa uchodźców i uchodźczyń posiada wyższe wykształcenie, co przekracza normę ukraińską. Z raportu „Uchodźcy wojenni z Ukrainy” wynika, że: „Większość respondentów swoją sytuację materialną przed wybuchem wojny oceniła jako dobrą i bardzo dobrą. (...) Biorąc pod uwagę cechy uchodźców, można powiedzieć, że do Polski przybyli głównie przedstawiciele, czy też raczej przedstawicielki, ukraińskiej klasy średniej.” [9]. 44% pracujących badanych przekazuje środki finansowe na wsparcie rodziny lub organizacji humanitarnych, które wspomagają Ukraińców i Ukrainki pozostałych w kraju dotkniętym wojną.

Aż 26% wysiedlonych osób to wysoko wykwalifikowani specjaliści, a 59% posiada wykształcenie wyższe i niepełne wyższe. Badania z lipca 2022 roku wykazują również, że aż 18% przybyłych po 24.02.22 posiada doświadczenie pracowania za granicą, z czego 70% miało szansę współpracować z Polską. Ukraińscy uchodźcy i uchodźczynie równie chętnie podchodzą do podwyższania swoich zdolności zawodowych, aby lepiej odnaleźć się w nowych realiach. Taką chęć wyraziło niemal 40% badanych w Polsce i w Niemczech. Najczęściej Ukraińcy i Ukrainki znajdują zatrudnienie w sektorze usługowym (51%) [10].

Z przeprowadzonej w pierwszych miesiącach po inwazji analizy wynika, iż 55% osób uczestniczących w badaniu zadeklarowało się, że zostanie w Polsce, jeżeli wojna na terytorium Ukrainy będzie trwać. Blisko $\frac{1}{5}$ wyznaje natomiast, że rozważa pozostanie w Polsce nawet po zakończeniu walk. Najwyższy odsetek uchodźców i uchodźczyń o takich poglądach jest w grupie wiekowej 18-24 (30%) oraz 24-24 (26%). Ok. 30% wysiedlonych wyrażających chęć pozostania na terenie Polski jest obecnie zatrudniona. Badania z czerwca 2022 roku wskazują na to, że do tej grupy należą również osoby opiekujące się dziećmi lub osobami starszymi [11].

INTEGRACJA

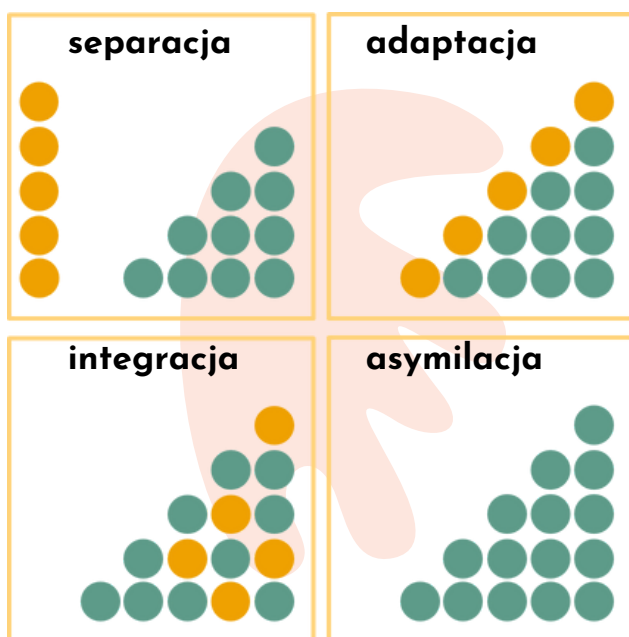
Definicja integracji nie jest jednolita. Integracja jest stanem aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i nawiązywania trwałych z nim więzi bez konieczności rezygnacji ze swojej odrębności narodowej. Integracja wymaga zapewnienia sytuacji ekonomicznej na co najmniej minimalnym poziomie i kompetencji językowych oraz kulturalnych na średnim poziomie.

Włączenie migrantów i migrantek w społeczeństwo kraju przyjmującego jest niemożliwe bez pomocy państwa gospodarza oraz aktywnej roli jego obywateli i obywaterek. Społeczność tego państwa musi wykazać się otwartością, umożliwiającą imigrantom życie w nowym kraju [12].

Doświadczenie krajów takich jak Stany Zjednoczone czy Kanada, które przyjęły wielu migrantów pokazuje, że polityka integracyjna imigrantów jest niezbędnym elementem włączającym mniejszości w życie ekonomiczne, społeczne i polityczne [13].

ETAPY INTEGRACJI

ETAP I: Separacja jest najmniej zaawansowanym etapem wchodzenia imigrantów w społeczność gospodarzy, w którym grupa izoluje się lub jest marginalizowana względem większości społeczeństwa. W Europie nie prowadzi się polityki segregacyjnej, ale nadal funkcjonują podziały przestrzenne takie jak np. izolowane osiedla romskie w Republice Czeskiej lub blokowiska na obrzeżach miast francuskich zamieszkane wyłącznie przez imigrantów z Maghrebu [12].

ETAP II: Adaptacja jest drugim stopniem „wchodzenia” imigrantów w społeczeństwo przyjmujące i oznacza przystosowanie się w minimalnym stopniu, żeby zapewnić przetrwanie. Adaptacja nie wymaga bliskich relacji z przedstawicielami społeczeństwa gospodarzy i odnosi się do podstawowych warunków biologiczno-ekonomicznych, które są często związane z pracą i podstawowymi normami panującymi w otoczeniu.

ETAP III: Integracja jest stanem aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i nawiązywania trwałych z nim więzi bez konieczności rezygnacji ze swojej odrębności narodowej. Integracja wymaga zapewnienia sytuacji ekonomicznej na co najmniej minimalnym poziomie i kompetencji językowych oraz kulturalnych na średnim poziomie.

ETAP IV: Asymilacja następuje w wyniku kontaktów imigrantów z członkami społeczności przyjmującej, w których rezultacie dochodzi do zmiany zachowań członków grupy mniejszościowej i przyjęcie przez nich kultury i tożsamości charakterystycznej dla grupy większości. W efekcie asymilacji imigranci przestają się odróżniać pod wieloma względami od społeczeństwa przyjmującego, wtapiając się w kraj gospodarzy. Jest to proces jednokierunkowy, ponieważ zawsze zakłada włączenie mniejszości etnicznej lub grupy imigranckiej w społeczeństwo większości [12].

ASPEKTY INTEGRACJI - BARIERY I SZANSE

Z jakimi trudnościami mierzą się uchodźcy i uchodźczynie?

Odnalezienie się w obcym kraju jest sporym wyzwaniem, szczególnie dla uchodźców i uchodźczyń, ze względu na trudne okoliczności ich migracji. Znaczna część osób przybyłych do Polski z Ukrainy przekroczyła granicę po 24.02.2022r. W związku krótkim horyzontem czasowym należy spodziewać się, że część z nich separuje się lub adaptuje do życia w Polsce poprzez naukę języka, poszukiwanie pracy lub stabilizowanie sytuacji mieszkaniowej.

WYMIAR JĘZYKOWY

Z prowadzonych w kwietniu i maju 2022 roku badań wynika, że zaledwie 32% przybyłych z terenu Ukrainy jest w stanie rozmawiać po polsku w stopniu komunikatywnym. Znajomość języka jest kluczową umiejętnością pozwalającą na adaptację w nowym miejscu. Bariera komunikacyjna wpływa na powstanie wielu różnych trudności. Większość przybyłych Ukraińców i Ukrainek (81%) wyraziła chęć podjęcia nauki języka polskiego [14]. Należy jednak pamiętać o różnorodności przybyłych uchodźców i uchodźczyń oraz ich możliwościach podjęcia określonej formy edukacji. Wśród przybyłych znajdują się osoby wykluczone cyfrowo oraz osoby o ograniczonym czasie i/lub mobilności np. matki z dziećmi, które nie miały możliwości przekazania opieki. Dostosowanie formy edukacji jest jednym z kluczowych elementów zwalczania bariery komunikacyjnej.

Przykłady działań mających na celu likwidację barier językowych:

- Babel (międzynarodowa) - aplikacja do nauki języków opracowała i udostępniła darmowe kursy językowe dla obywateli i obywaterek Ukrainy. Mają oni dostęp do kursów polskiego, angielskiego i niemieckiego w ich języku.
- Podręczniki językowe (Polska) - Urząd do Spraw Cudzoziemców udostępnia materiały dydaktyczne do nauki języka polskiego. Dostępne są poziomy: A1 (dla uczących się języka „od zera”), A2 (dla początkujących), B1 (dla średniozaawansowanych).
- Fundacja Ocalenie (Polska) - bezpłatne kursy polskiego dla osób dorosłych, głównie do uchodźców i osób starających się o ochronę międzynarodową w Polsce, ale również do migrantów spoza UE.
- Program FRC Teach a Refugee (Francja) - łączy lokalnych obywateli i obywatelki z osobami ubiegającymi się o azyl i uchodźcami poprzez zajęcia językowe w celu przełamania różnic językowych i kulturowych między imigrantami a mieszkańcami.

ASPEKTY INTEGRACJI - BARIERY I SZANSE

Z jakimi trudnościami mierzą się uchodźcy i uchodźczynie?

WYMIAR INFORMACYJNY

Brak niezbędnych informacji wspierających start w nowym miejscu może dotyczyć różnorodnych zagadnień i jest największą trudnością pojawiającą się w pierwszym etapie, tuż po przekroczeniu granicy. Nawet jeżeli istnieją organizacje, które mogą pomóc przybyszom i przybyszkom zdarza się, iż nie potrafią dotrzeć do potrzebujących. Dostęp do pomocy może być utrudniony przed rozproszenie informacji oraz kanałów kontaktowych.

Istotnym problemem jest również bariera językowa. W związku z tym najpowszechniejszym i często pierwszym miejscem, do którego udają się uchodźcy i uchodźczynie są media społecznościowe. Potrzebujący i potrzebujące pomocy mogą poszukać odpowiedzi na nurtujące pytania wśród przedstawicieli i przedstawicielek własnej społeczności. Należy jednak pamiętać, że media społecznościowe generują bardzo dużo danych w krótkim czasie, szybko je rozpowszechniają, jednak panuje w nich powszechny problem dezinformacji. Chcąc zapewnić uchodźcom i uchodźczynom wymiar informacyjny należy tworzyć jasne i wiarygodne źródła informacji dla nowoprzybytych mieszkańców i mieszanek, ze szczególnym uwzględnieniem projektów realizowanych w nowych mediach. Istotnym aspektem jest uwzględnienie tłumaczenia na język ukraiński.

Przykłady działań mających na celu likwidację barier informacyjnych:

- Witamy w Polsce (Polska) - poradnik edukacyjny dla uchodźców i uchodźczyń z Ukrainy, który przedstawia podstawowe informacje dla osób osiedlających się w Polsce i próbujących odnaleźć się w nowej rzeczywistości i systemie.
- Refugee Welcome Kit (Portugalia) - pakiet powitalny dla przybywających do kraju uchodźców i uchodźczyń zawierający m. in. cenne informacje o życiu w Portugalii oraz kartę SIM. Pakiet dostępny jest w kilku wersjach językowych.
- #PomagamUkrainie (Polska) - portal internetowy, który w łatwy i przejrzysty sposób komunikuje istotne dla ukraińskich uchodźców i uchodźczyń informacje. Portal dostępny jest w kilku wersjach językowych. Na stronie istnieje możliwość zgłoszenia się o pomoc lub jej zaoferowania.
- Smart Migration app (Czechy) - aplikacja telefoniczna skierowana do obywateli obcego pochodzenia mieszkających w Czechach, w tym również uchodźców i uchodźczyń. Aplikacja zawiera pożyteczne informacje o życiu w kraju oraz serię tutoriali wyjaśniających trudniejsze kwestie.

ASPEKTY INTEGRACJI - BARIERY I SZANSE

Z jakimi trudnościami mierzą się uchodźcy i uchodźczynie?

WYMIAR MIESZKANIOWY

Dla przybyłych, nieświadomych niuansów lokalnego rynku mieszkaniowego oraz zasad wynajmu, znalezienie nowego "domu" nie jest łatwym zadaniem. Brak znajomości języka utrudnia zawarcie umowy i uzgodnienie warunków. Uchodźcy i uchodźczynie często zmagają się z problemami finansowymi, posiadając niewystarczające dochody na zakup lub wynajem mieszkania lub domu. Dotychczasowe badania wskazują, że wyzwaniem jest znalezienie zakwaterowania przez duże rodziny lub osoby z niepełnosprawnościami [15]. Ograniczeniem jest również brak możliwości zawarcia umowy najmu okazjonalnego oraz brak znajomości prawa cywilnego ze strony wynajmujących oraz najmujących.

Barieri mieszkaniowe zwalczane przez zapewnienie minimalnych warunków startowych takich jak zakwaterowanie. Część krajów przyjmujących decyduje się na przyjęcie uchodźców i uchodźczyń w tzw. centrach recepcyjnych zwanych potocznie "obozami". Dłuższe zakwaterowanie w podobnym miejscu wiąże się jednak z poważnymi konsekwencjami. Nie tylko wpływa to na niższe poczucie własnej wartości mieszkających tam osób, ale także wiąże się z izolacją społeczną, a tym samym utrudnioną integracją w społeczeństwie. [15]

Przykłady działań mających na celu likwidację barier mieszkaniowych:

- Witaj w domu (Polska) - program oferuje długoterminową pomoc rodzinom uchodźców, którzy mają problemy z pokryciem kosztów związanych z wynajmowaniem mieszkania. Lokale w ramach projektu oferowane są po dużo niższych kwotach (różnica pokryta przez organizację prowadzącą tę działalność). Czynnosc jest stopniowo zwiększany do pełnej kwoty (do momentu osiągnięcia przez lokatorów stabilności finansowej).
- Curing the Limbo (Grecja) - projekt skierowany do uchodźców, uchodźczyń oraz osób bezrobotnych zarejestrowanych w Atenach. W zamian za tanie zakwaterowanie oraz możliwość nauki języka i uczestnictwa w kursach ICT, mieszkańcy działają na korzyść dobra publicznego, gdzie mogą wykorzystać swoje nowo nabyte umiejętności. Program trwa trzy lata.
- Refugees Welcome Polska (Polska) - program wspierający uchodźców i uchodźczynie w znalezieniu pokoju w Polsce przez łączenie ich z gospodarzami obiektów. W ramach programu prowadzona jest kampania edukacyjna, która ma zwalczać szkodliwe stereotypy i obawy związane z przyjęciem do mieszkania obcokrajowców.

ASPEKTY INTEGRACJI - BARIERY I SZANSE

Z jakimi trudnościami mierzą się uchodźcy i uchodźczynie?

WYMIAR DOSTĘPNOŚCI DO SŁUŻBY ZDROWIA

Ciężkie doświadczenia odnoszą się piętnem na zdrowiu psychicznym i fizycznym uchodźców. Wśród uchodźców i uchodźczyń z Ukrainy znajdują się osoby z niepełnosprawnością, osoby przewlekłe chore oraz dzieci wymagające szczepień. Ponadto wiele osób po Inwazji Rosji na Ukrainę boryka się z depresją i konsekwencjami przewlekłego stresu.

W związku z tym dostęp do opieki medycznej jest kluczową kwestią, żeby mogli oni zacząć budować życie w miejscu, w którym znaleźli schronienie. Bariery, które utrudniają korzystanie z tych usług, to m. in. trudności językowe, długie kolejki do publicznej służby zdrowia, problemy związane z planowaniem wizyty, wysokie koszty prywatnych usług (np. dentyści w niektórych krajach unijnych nie wchodzi w skład publicznej opieki medycznej) oraz brak historii choroby, która umożliwiałaby kontynuowanie leczenia. Istotnym wyzwaniem są również trudności związane ze zrozumieniem lokalnego systemu medycznego oraz brakiem łatwego dostępu do rzetelnych informacji [16].

Dostęp do służby zdrowia to prawo, które przysługuje każdemu uchodźcy i uchodźczynie, a likwidacja problemów zdrowotnych jest punktem wyjścia do pozostałych wymiarów integracji.

Przykłady działań mających na celu likwidację barier dostępności służby zdrowia:

- #AloneTogether (Malta) - projekt zainicjowany przez Migrant Women Association Malta mający na celu dostarczyć materiałów oraz programów treningowych dla uchodźczyń w zakresie zdrowia psychicznego. Spotkania służyły funkcję "bezpiecznej przestrzeni", gdzie uczestniczki mogły opowiedzieć o swoich problemach.
- Via Verde Saúde Laranjeiro - VVL (Portugalia) - inicjatywa, która umożliwia osobom o niskim statusie ekonomicznym oraz migrantom i migrantkom (w tym osobom nieudokumentowanym) w dostępie do służby zdrowia. W ramach projektu lekarze współpracują z tłumaczami przez telefon.
- Midwife Café (Niemcy) - miejsce spotkań z położną i pracownikiem socjalnym, gdzie imigrantki mogą zadawać pytania i zasięgnąć informacji dotyczących porodu i porożu w Niemczech.
- Mobilne kliniki (Francja) - Lekarze Bez Granic działają na całym świecie skupiając się na grupach wykluczonych z dostępu do opieki medycznej. W Paryżu i Marsylii Lekarze Bez Granic udostępniają swoje regularne mobilne kliniki zdrowia migrantom i migrantkom w każdym.

ASPEKTY INTEGRACJI - BARIERY I SZANSE

Z jakimi trudnościami mierzą się uchodźcy i uchodźczynie?

WYMIAR EKONOMICZNY

Wymiar ekonomiczny jest związany z zatrudnieniem w nowym miejscu. Spełnienie tego aspektu wymaga od migranta lub migrantki samodzielnego utrzymywania siebie i rodziny w nowym kraju bez konieczności korzystania z pomocy socjalnej. Wsparcie socjalne jest tylko tymczasowym rozwiązaniem dla uchodźców i uchodźczyń. Długoterminowo integracja wymaga aktywnego uczestnictwa w rynku pracy. Barierami wejścia na rynek pracy może być brak odpowiednich kwalifikacji zawodowych (lub trudność ich weryfikacji w kraju przyjmującym), brak znajomości języka, szkodliwe stereotypy. Uchodźcy i uchodźczynie mogą być postrzegani, ze względu na swój status, jako osoby o niższych umiejętnościach. Niektórzy pracodawcy i pracodawczynie obawiają się, że różnice kulturowe mogą spowodować, że trudniejsze może okazać się włączenie takich osób w już istniejące zespoły.

Obywatele i obywatelki z odmiennych, od kraju przyjmującego, kultur narażeni są niestety na potencjalne akty rasizmu w miejscu zatrudnienia. Niektóre kraje przez surowe restrykcje dotyczące np. dress-codu mogą przyczynić się do tego, że wejście na rynek pracy jest dla niektórych osób dużo trudniejsze lub wręcz niemożliwy. Na szczególną uwagę zasługuje również fakt, że wiele osób emigruje z dziećmi, co oznacza, że brak zapewnionej opieki, może w znacznym stopniu utrudnić proces poszukiwania pracy [17].

Chcąc wspierać uchodźców i uchodźczynie w wymiarze ekonomicznym należy traktować wsparcie socjalne jedynie jako tymczasowe rozwiązanie. Długoterminowo należy podejmować działania na rzecz równego dostępu do rynku pracy, co oznacza zarówno pracę zgodną z kwalifikacjami, jak i przeciwdziałanie dyskryminacji płacowej.

Przykłady działań mających na celu likwidację barier ekonomicznych:

- Stepping Stone (Grecja) - program integracyjny, w ramach którego oferowane są szkolenia i doradztwo zawodowe. Dodatkowo uczestnicy i uczestniczki otrzymują pomoc w złożeniu CV, szukaniu pracy, a także mają możliwość brać udział w wydarzeniach networkingowych.
- Your turn, Mothers (Finlandia) - projekt mający na celu włączenie matek do rynku pracy. W ramach programu organizowane są specjalne zajęcia, gdzie uchodźczynie mogą przyjść z dziećmi, aby poćwiczyć fiński oraz nabyć podstawowe umiejętności niezbędne do pracy. W następnym etapie kobiety kierowane są na konkretnie szkolenia zawodowe.

ASPEKTY INTEGRACJI - BARIERY I SZANSE

Z jakimi trudnościami mierzą się uchodźcy i uchodźczynie?

WYMIAR SPOŁECZNY

Jest to obszar związany z przynależnością do grup społecznych i przyjmowaniem przez imigrantów występujących w tych grupach ról społecznych. Bariery społeczne przejawiają się w izolowaniu się migrantów i migrantek oraz niechęci do tworzenia więzi społecznych, co może być wywołane uprzedzeniami ze strony społeczeństwa przyjmującego. Komisja Europejska w swoim badaniu "Integration of immigrants in the European Union" dostrzegła bardzo duże zróżnicowanie wśród obywateli UE pod względem podejścia do integracji z imigrantami. Aż 38% Europejczyków uważa, że przyływ imigrantów stanowi zagrożenie dla społeczeństwa. Z badań KE wynika, iż głównie Węgrzy, Bułgarzy, Polacy i obywatele Cypru, Grecji i Chorwacji czują się bardzo niekomfortowo, kontaktując się z imigrantami. Może to wynikać z bardzo rzadkiego kontaktu ze społecznością migrancką [18]. Bardzo częstym zachowaniem społeczeństw jest odseparowanie się od niezrozumiałych zbiorowości, jak można to zauważyć w wielu wysoko rozwiniętych państwach Europy (np. w krajach Beneluksu, we Francji oraz w Niemczech). Takie postępowanie powoduje utrudnienie komunikacji i zamknięte społeczności, wskutek czego zanika pokojowe współistnienie takich grup [19]. Poczucie odrębności wzmacnia wśród migrantów i migrantek niechęć do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym. Brak wspólnej tożsamości lub inne wartości wniesione do kultury gospodarza mogą sprawić, że migranci i migrantki nie będą chcieli angażować się w inicjatywy wspólnotowe i brać odpowiedzialności za dobro wspólne. Uchodźcy i uchodźczynie są specyficzną grupą osób, które migrują ze swojego kraju pod przymusem. Według badań mogą oni liczyć na większą akceptację społeczną w państwie przyjmującym niż osoby, które zdecydowały się na taki krok ze względów ekonomicznych.

"Integracja odnosi się głównie do relacji społecznych, opisuje funkcjonowanie jednostki lub grupy w nowym środowisku społecznym (...) Integracja, poza opanowaniem pewnych umiejętności, to przede wszystkim dążenie do stania się częścią danego społeczeństwa. (...) Zakłada aktywną rolę państwa związaną z włączaniem imigrantów do społeczeństwa oraz przyzwolenie na takie włączanie ze strony grupy większościowej. W sferze kulturowej i identyfikacyjnej oznacza zrewidowanie własnej tradycji i kultury, i proces ten dotyczy zarówno społeczności emigranckiej, jak i większościowej." - Małgorzata Budyta-Budzyńska. Adaptacja, integracja, asymilacja – próba ujęcia teoretycznego.

ASPEKTY INTEGRACJI - BARIERY I SZANSE

Z jakimi trudnościami mierzą się uchodźcy i uchodźczynie?

Likwidacja barier społecznych jest podstawowym elementem, żeby migranci i migrantki z etapu adaptacji przeszli do etapu integracji. W wielu krajach w Europie, które mają bogate doświadczenie w przyjmowaniu uchodźców i uchodźczyń funkcjonują dobrze zorganizowane programy oraz instytucje odpowiedzialne za tworzenie kompleksowych rozwiązań, które budują wspólnotowe społeczeństwo. Przykładem takiego programu jest Refugee Support Network powstały z inicjatywy Armii Zbawienia w celu udzielania pomocy uchodźcom i uchodźczynom. Program ten zasługuje na szczególną uwagę, ponieważ poza działaniami pomocowymi i edukacyjnymi, obejmuje swoim zasięgiem szkolenia dla nauczycieli akademickich oraz wolontariuszy, a także raporty umożliwiające aktywność obywatelską młodych uchodźców i uchodźczyń poprzez reprezentowanie ich głosu w decyzjach administracji publicznej.

Przykłady działań mających na celu likwidację barier społecznych:

- Next Door Family (Czechy) - program ułatwiający nawiązanie kontaktu pomiędzy lokalnymi rodzinami a rodzinami uchodźców i uchodźczyń. W ramach tej inicjatywy kilkaset rodzin w różnych krajach spotkało się z imigrantami na posiłku w domowej atmosferze, gdzie przy pomocy mediatora, mogli się lepiej poznać.
- Finestri – Storie di rifugiati (Włochy) - w ramach projektu organizowane są spotkania studentów i studentek z migrantami i migrantkami, podczas których uchodźcy i uchodźczynie dzielą się swoimi doświadczeniami bezpośrednio z publicznością.
- Szkoła dla Osiedleńców (Islandia) - kurs został utworzony przez Centrum Kształcenia Ustawicznego Mímir i zawiera naukę języka, naukę o społeczeństwie, naukę komputerów, dziennik samooceny, samowzmacnianie i kontakty. Nacisk jest położony na kontakty międzyludzkie. Relacje między ludźmi polegające na umiejętności słuchania innych, krytyki, przyjmowania krytyki własnej osoby, rozwiązywanie nieporozumień, kontaktów i kultury w miejscu pracy.
- Druha we mnie masz (Polska) - aplikacja do budowania społeczności dla młodych ludzi. Pomaga uchodźcom i uchodźczynie znaleźć osobę, która będzie ich wspierać w nauce oraz będzie chciała im towarzyszyć w formie przyjacielskiego wsparcia lub towarzystwa.

ASPEKTY INTEGRACJI - BARIERY I SZANSE

Z jakimi trudnościami mierzą się uchodźcy i uchodźczynie?

WYMIAR KULTUROWY

Wymiar kulturowy związany z oddziaływaniem na migrantów i migrantki obcej kultury oraz oddziaływaniem ich wzorców kulturowych, stylu życia i obyczajów na kulturę gospodarza. W tym obszarze pojawiają się bariery związane z niechęcią lub niemożliwością przyswojenia lub akceptacji wzorców kultury społeczeństwa przyjmującego lub brakiem akceptacji wzorców kulturowych ze strony społeczeństwa przyjmującego. Bardzo poważnym problemem w Europie jest ksenofobia oraz brak tolerancji wobec innych kultur, wskutek czego co jakiś czas wybuchają konflikty na tym tle. Przyczynami nieporozumień są przeważnie dywersyfikacja społeczna, zróżnicowane szanse życiowe, różnice statusu społecznego oraz warunków życia. Lewowicki stwierdził, iż braki edukacji międzykulturowej są największym problemem tego zjawiska [20]. W zależności od nastawienia lokalnego społeczeństwa, uchodźcy i uchodźczynie mogą być narażone na dyskryminację o podłożu etnicznym, kulturowym, religijnym, seksualnym, związanej z pochodzeniem, zdolnościami lub statusem społecznym. Niektóre kraje członkowskie rozważają wprowadzenie prawa (lub te prawa już wprowadziły), które ograniczają zakres praktykowania wierzeń czy zwyczajów cudzoziemców. Istnieją również regiony w Europie, które są mniej przychylnie nastawione w stosunku do imigrantów i imigrantek.

“Zaabsorbowanie własnymi trudnościami gospodarczymi i niestabilnością polityczną sprawiło, że Europa Środkowo-Wschodnia jest mniej zainteresowana integracją przybyszów. Wreszcie, na poziomie społecznym, takie powody, jak brak wystarczającego doświadczenia z różnymi kulturami z powodu dziesięcioleci długich rządów komunistycznych i potrzeba przywrócenia własnej tożsamości kulturowej i religijnej, sprawiły, że region stał się bardziej wrogi i zamknięty w stosunku do obcych kultur i odmiennych praktyk religijnych. Z drugiej strony migrantów z Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej przyciągają bardziej tolerancyjne i wielokulturowe społeczeństwa Europy Zachodniej, co dodatkowo komplikuje proces pomyślniej integracji imigrantów w społeczeństwach Europy Środkowej i Wschodniej”. - Miholjic, N., What is preventing successful immigrant integration in the central and eastern European societies? Journal of Community Positive Practices [21]

ASPEKTY INTEGRACJI - BARIERY I SZANSE

Z jakimi trudnościami mierzą się uchodźcy i uchodźczynie?

Uchodźcy i uchodźczynie z terenów Ukrainy w wymiarze kulturowym są mniej oddaleni od Polek i Polaków niż cudzoziemcy pochodzący z terenów bardziej odległych geograficznie np. z poza kontynentu europejskiego. Sąsiedztwo państw oraz wcześniejsze fale migracji Ukraińców i Ukrainek do Polski przyczyniły się do rozwoju wymiany kulturowej tych dwóch narodów. Pomimo trudnych uwarunkowań historycznych należy mieć na względzie, że naród Polski i Ukraiński, w skali świata, łączy więcej niż dzieli. Pozostaje jednak wymiar tożsamościowy związany ze stopniem poczucia odrębnej tożsamości narodowej. W połączeniu z brakiem akceptacji i tolerancji na wpływy kultury z zewnątrz może prowadzić do wielu konfliktów społecznych. Wyzwaniem przyszłości integracji jest działanie mające na celu budowanie otwartej postawy w przedstawicielach obu tych narodowości.

Przykłady działań mających na celu likwidację barier kulturowych:

- Story Café: Stereotypes & Mass Information Together Explored (Malta) - seria wydarzeń, podczas których uczestnicy i uczestniczki dyskutują na wybrany temat, zwracając szczególną uwagę na jego wielowymiarowość oraz różnice w znaczeniu dla poszczególnych ludzi. W ten sposób spotkania przybliżają i humanizują różne idee i koncepty, również te związane z procesami migracyjnymi.
- Lekcje wielokulturowe (Polska) - organizowane przez Centrum Wielokulturowe lekcje dla osób w różnym wieku przedstawiają kulturę, tradycję i interesujące fakty o innych kulturach, które mają na celu budowanie w ludziach otwartości i walki ze stereotypami.
- Misja Asystent (Polska) - organizacja realizująca projekty upowszechniające temat inności i walcząca ze szkodliwymi stereotypami w tym zakresie. Organizacja skupia się na edukacji na temat współczesnej kultury/społeczności romskiej, ale realizuje projekty również na rzecz innych mniejszości.
- Refugee Food Festival (Francja) - Food Sweet Food organizuje festiwal jedzenia w czasie Światowego Dnia Uchodźcy. Przy współpracy z lokalnymi restauracjami w Paryżu odtwarzana jest lokalna kuchnia uchodźców i uchodźczyń i zmieniane jest menu na lokalne dania przygotowywane przez szefów kuchni. Celem tego wydarzenia jest stworzenie środowiska, w którym można zmienić postrzeganie kulturowe, nawiązać dialog i ułatwić integrację.

PERSPEKTYWA PRZYSZŁOŚCI

Nie jesteśmy w stanie przewidzieć, jak i kiedy zakończy się wojna w Ukrainie. Szybkie zakończenie konfliktu oznaczałoby dla wielu możliwość szybszego powrotu do ojczyzny. Z badań przeprowadzonych przez Narodowy Bank Polski w kwietniu i maju 2022 r. wynika, że najwyższą chęć wyjazdu przejawiają samotne kobiety z dziećmi oraz osoby z wysokim wykształceniem, dla których trudne jest znalezienie pracy na podobnym poziomie w Polsce. Niektórzy rozważają pozostanie na emigracji nawet po zakończeniu wojny. Takie zdanie najczęściej podzielają ludzie młodzi oraz pracownicy i pracowniczki związane ze służbą zdrowia. O pozostaniu częściej myślą osoby, które obecnie mają pracę niż te, które jej wciąż poszukują. Tymczasowo przebywający w Polsce specjaliści i specjalistki z branży informatycznej przyznają, że rozważają dalszy wyjazd na Zachód.

W projekcie “Gościenna Polska 2022+” podjęto próby prognozowania różnych scenariuszy dla Polski i stworzono trzy możliwe drogi zależne od tego, jak potoczy się konflikt między Rosją a Ukrainą. Jeśli konflikt będzie toczyć się przez najbliższe kilka lat liczba uchodźców w Polsce będzie wahać się między 3,1 a 3,4 mln. Drugi scenariusz oparty o szybki koniec wojny w Ukrainie zakłada, że, w Polsce zostanie około 1,75 mln Ukraińców. Natomiast trzeci i najczarniejszy scenariusz, oznaczający wygraną Rosji i zajęcie znacznej części Ukrainy, prognozuje, że liczba uchodźców i uchodźczyń w Polsce może przekroczyć wtedy nawet 10 mln, z czego około 60 proc. z nich zostanie w kraju na dłużej [23].

PERSPEKTYWA PRZYSZŁOŚCI

Jakie czynniki będą kształtować przyszłość integracji europejskiej?

ZAWIESZENIE BRONI I ODBUDOWA UKRAINY

Od tego, ile potrwa konflikt i jak niszczycielskie konsekwencje odbiją się na Ukrainie, zależy sytuacja jego obywateli i obywaterek oraz ich ewentualnego powrotu do ojczyzny.

Dłuższy okres wysiedlenia oznacza potencjalnie również więcej czasu na znalezienie godnych warunków do mieszkania, satysfakcjonującej pracy oraz możliwość nawiązania lokalnych kontaktów. W zależności od kraju przyjmującego, panujących praw oraz nastawienia społecznego może to być cięższe lub lżejsze do osiągnięcia dla osób wysiedlonych. Alrababa'h i in. podają, iż: "Oceniając swoje perspektywy w kraju przyjmującym, uchodźcy i uchodźczynie oceniają dobrobyt swoich gospodarstw domowych w wielu wymiarach: czy są zatrudnieni, czy mają dostęp do pomocy humanitarnej, czy są dostępne usługi publiczne, czy są mile widziani przez otaczające ich społeczności i czy istnieje droga do formalny stan prawny.(...) Wykazano, że [to] te krytyczne elementy są podstawowymi determinantami decyzji o powrocie" [24].

W szczególnej sytuacji Ukraińców i Ukrainek pozytywny wpływ na integrację ma przyznanie specjalnego statusu UKR, który pozwala na znalezienie zatrudnienia oraz ułatwia dostęp do lokalnej administracji i usług. Posiadający pracę mają wyższą szansę pozostania na emigracji niż te osoby, które nie miały tego szczęścia [24]. Część uchodźców i uchodźczyń, którzy czują się zintegrowani, mogą zdecydować się na pozostanie w kraju przyjmującym nawet po zakończeniu wojny. Badania przeprowadzone przez World Bank wskazują, że tą decyzję przeważnie podejmują osoby młodsze [25].

Część uchodźców i uchodźczyń, ze względu na zniszczenia, nie ma już domu, do którego mogą powrócić. Dotknięte tym problemem osoby mają większe szanse na dłuższe pozostanie za granicą. Thomas J. Vicino, autor oraz profesor nauk politycznych na Uniwersytecie Northwestern w Stanach Zjednoczonych, zwraca uwagę także na istotę szybkiej odbudowy centr miejskich w Ukrainie [26].

Decyzja o powrocie jest uzależniona także od tego, czy będzie można uznać Ukrainę za region bezpieczny. Oceniając bezpieczeństwo w ojczyźnie, uchodźcy i uchodźczynie "mogą wziąć pod uwagę obecny poziom przemocy w swoim rodzinnym mieście, swoje powiązania lub bliskość istniejących podziałów politycznych oraz oczekiwania dotyczące dalszej przemocy i prześladowań ze strony rządu lub grup zbrojnych." [24]. Wysiedleńcy o rosyjskich korzeniach, którzy są obywatelami i obywatelkami Ukrainy lub przed inwazją zamieszkiwali jej teren, mogą odmówić powrotu ze względu na potencjalne represje społeczne lub polityczne.

PERSPEKTYWA PRZYSZŁOŚCI

Jakie czynniki będą kształtować przyszłość integracji europejskiej?

NASTAWIENIE DO MIGRANTÓW I MIGRANTEK

Polska jest krajem, który przyjął najwyższą liczbę uchodźców i uchodźczyń z Ukrainy (dane na 10.2022r.) W akcję pomocniczą włączyły się organizacje rządowe i pozarządowe, wolontariusze oraz prywatne osoby. Postawę Polaków i Polek wśród obywateli Ukrainy oceniono za gościnną i ciepłą. Jednak doświadczenie z poprzednich fal uchodźczych w Europie pokazuje, że nawet przy gościnnym początkowym przyjęciu wysiedlonych osób, te sentymenty mogą ulec zmianie wraz z rozwojem sytuacji. Nastawienie społeczne względem imigrantów i imigrantek może ulec oziębieniu z uwagi na szereg różnych czynników ekonomicznych, kulturalnych i politycznych. Te założenie potwierdzają badania uwzględniające inne kryzysy emigracyjne ostatnich dwóch dekad [27].

Jednym z powodów konfliktów między przybyszami a obywatelami i obywatelkami kraju przyjmującego są różnice o podłożu etnicznym lub kulturowym. Choć kultura polska i ukraińska mają wiele podobieństw, to, w obliczu innych napięć, istniejące różnice mogą stać się przyczyną ewentualnego konfliktu. Powodem takiego stanu może być np. szerząca się w społeczeństwie dezinformacja.

Źródłem działań dezinformacyjnych, czyli takich, które są nastawione na szerzenie nieprawdziwych, budujących negatywny wizerunek informacji, są najczęściej media społecznościowe, niszowe blogi lub amatorskie strony internetowe. Niejednokrotnie błędne komunikaty docierają także do popularnej prasy i telewizji. Niezwykle istotne jest dlatego sprawdzanie rzetelności podanych źródeł oraz czujność odbiorców i odbiorczyń [28].

W związku otwartością społeczeństw europejskich na uchodźców i uchodźczynie z Ukrainy, fałszywe wiadomości na temat wysiedlonych osób do tej pory nie doprowadziły do większych konfliktów. Jednakże w obliczu rosnących cen i niedoborów wynikających z wojny i embargo nałożonego na Rosję, sytuacja może ulec zmianie. Neidhardt i Butcher opierają swoje założenie o analizę zdarzeń, które miały miejsce jeszcze niedawno - podczas kryzysu pandemicznego: "Ostatnie raporty pokazują, że w wielu krajach europejskich dominuje dezinformacja migracyjna w odniesieniu do zamożności (...). Ukraińcy są systematycznie oskarżani o to, że są traktowani przychylniej niż miejscowi lub nadużywają wsparcia społecznego. Jest to przewidywany rozwój sytuacji w świetle zmian dezinformacyjnych [zauważonych podczas] pandemii, kiedy [to] obawy o recesję i bezrobocie stały się bardziej widoczne." [28].

PERSPEKTYWA PRZYSZŁOŚCI

Jakie czynniki będą kształtować przyszłość integracji europejskiej?

NASTAWIENIE DO MIGRANTÓW I MIGRANTEK

Inwazja Rosji na Ukrainę była ciężkim ciosem dla europejskiej gospodarki, już wcześniej osłabionej konsekwencjami pandemii koronawirusa. Zamrożenie handlu, embargo na produkty rosyjskie, w tym ropę i gaz, oraz większe zapotrzebowanie na humanitarną pomoc spotęgowało istniejący już wcześniej kryzys ekonomiczny. Nie wszystkie kraje członkowskie odczuwają to w ten sam sposób, ale za to wszystkie zostały dotknięte reperkusjami ostatnich wydarzeń.

Według danych z Głównego Urzędu Statystycznego we wrześniu 2022 roku inflacja konsumencka w Polsce wyniosła 17.2% [29]. Jest to najwyższy wynik od 25 lat. W porównaniu z poprzednim rokiem najbardziej podrożały koszty związane z użytkowaniem mieszkania (26%), żywnością (20%), prowadzeniem działalności hotelowej lub restauracyjnej (17.8%) oraz transportem (16.4%). Analitycy z Narodowego Banku Polskiego przewidują osiągnięcie szczytu inflacji na I kwartał 2023 [30].

Unijny kryzys gospodarczy wpływa także na osłabienie rynków globalnych. Ukraina i Rosja są jednym z głównych światowych dostawców zboża. Rosja jest również istotnym eksporterem nawozów używanych w przemyśle rolniczym. Ze względu na obecne wydarzenie łańcuch dostaw jest utrudniony, co oznacza niedobory produktów spożywczych wśród odbiorców rosyjskich i ukraińskich surowców. Szczególnie narażony jest kontynent afrykański [31].

Nagły napływ uchodźców i uchodźczyń może stanowić wyzwanie ekonomiczne dla i tak już osłabionej gospodarki unijnej. Analitycy spekulują jednak nad tym, czy imigranci i imigrantki w wieku produkcyjnym mogą stać się rozwiązaniem na przyszłe problemy demograficzne w Europie. Badania z 2021 roku przeprowadzone przez Eurostat wskazały na to, iż ponad 1/5 mieszkańców UE ma 65 lat lub więcej [32]. Konsekwencjami starzejącego się społeczeństwa jest m. in. niedobory siły roboczej, wyższe nakłady na służbę zdrowia, wysoki współczynnik obciążenia demograficznego. Aby wyrównać lukę produkcyjną, do UE i Wlk. Brytanii należy sprowadzić ok. 44 mln imigrantów i imigrantek. Przy założeniu, że automatyzacja pracy może zmniejszyć zapotrzebowanie o połowę, to wciąż 22 mln nowych obywateli i obywaterek.

“Biorąc pod uwagę ogromną emigrację z krajów Europy Środkowej i krajów bałtyckich w ciągu ostatnich dwóch dekad, imigracja nie zrekompensuje spadku liczby ludności w wieku produkcyjnym. Jednak wraz ze wzrostem liczby uchodźców w Europie imigracja stanie się stopniowo elementem odpowiedzi politycznej.(..)” - Christian Boldewig z World Bank [33]

PERSPEKTYWA PRZYSZŁOŚCI

Jakie czynniki będą kształtować przyszłość integracji europejskiej?

PRZYSZŁOŚĆ TOŻSAMOŚCI EUROPEJSKIEJ

Inwazja na Ukrainę umocniła istniejący podział strefy wpływów między krajami Zachodnimi a Rosją. Tym samym wojna oznacza również atak na wartości europejskie. To przekonanie jasno wynika ze słów prezydenta Zełenskiego: "[Europa to] przestrzeń wolności, demokracji, rozwoju społecznego i fundamentalnych wartości, które nas wszystkich jednoczą. To sprawia, że Europa jest tak atrakcyjna dla wielu ludzi z innych części świata. Ale cofnijmy się na chwilę – do bardzo niedawnej przeszłości. Zaledwie kilka pokoleń przed nami europejska przestrzeń, którą mamy dzisiaj, mogła być tylko snem. (...) Pokój w Europie to nie państwo, ale zadanie. (...) Rosja nie może jeszcze doprowadzić tej samej wojny do innych części Europy, w szczególności do krajów bałtyckich, Polski i Mołdawii." [34].

Pomimo jedności w sprzeciwie do prowadzonej przez agresora wojny, państwa unijne mają zróżnicowane podejście do wsparcia militarnego oraz nałożonych na Rosję sankcji gospodarczych. W ramach postępujących inflacji i trudności ekonomicznych napięcia pomiędzy krajami członkowskimi mogą nabrać na sile. Różnice zdań wynikają z wcześniej już istniejących podziałów między państwami unijnymi, a także dostrzegalnej wśród ludności europejskiej polaryzacji politycznej i społecznej. Ciosem dla idei tworzenia jednej Europy było z pewnością wyjście Wielkiej Brytanii z UE. Jednym z powodów, dla którego Brytyjczycy postanowili odejść, była różnica w zdaniach dotycząca imigracji. Brexit umożliwił Królestwu decydowanie o własnej polityce migracyjnej i wprowadzeniu ewentualnych ograniczeń. Tematyka migracji w państwach Europy jest sprawą delikatną, która aktualnie jest jednym z czynników różnicujących zarówno społeczeństwo, jak i stronnictwo polityczne. W niektórych krajach członkowskich do władzy dochodzą partie o antyimigracyjnym nastawieniu. W ostatnich wyborach w Szwecji zwyciężył prawicowy blok, w którego skład wchodzi partia Szwedzkich Demokratów preferująca ograniczenie napływu innych nacji do państwa [35].

Radykalizacja Europy nie jest niczym wyjątkowym. Podobne trendy są zauważalne na całym świecie - w Stanach Zjednoczonych, Indiach czy Polsce. Politolog Pietro Castelli Gattinara tłumaczy, dlaczego temat migracji jest jednym z kluczowych zagadnień podejmowanych przez partie ultraprawicowe: "Tym, co naprawdę jest rdzeniem ideologicznym tych aktorów, jest natyvizm; pogląd, że państwa powinny być zamieszkiwane wyłącznie przez tak zwanych rdzennych mieszkańców (...)." [36]. Czy w obliczu przemian przyszłość tożsamości europejskiej stoi pod znakiem zapytania. Czy inwazja Rosji na Ukrainę wyznacza nowe granice między "nami" a "nimi"?

PERSPEKTYWA PRZYSZŁOŚCI

Jakie czynniki będą kształtować przyszłość integracji europejskiej?

WIZERUNEK W MEDIACH SPOŁECZNOŚCIOWYCH

Nowe technologie odgrywają istotną rolę w konflikcie rosyjsko-ukraińskim. Z nowoczesnych rozwiązań korzysta nie tylko wojsko, ale także uciekający przed wojną ludzie. Wiele z nich wykorzystuje media społecznościowe, aby na żywo komentować swoje losy. Robią to żołnierze i żołnierki na polu bitwy oraz wysiedlone osoby, próbujące za granicą zbudować swoją rzeczywistość na nowo. Jennifer O'Connell podsumowała rolę mediów społecznościowych w konfliktach: “Jeśli wojna w Wietnamie był pierwszą wojną telewizyjną, wojna w Zatoce Perskiej jako pierwsza była komentowana na gorąco w wiadomościach, Arabska Wiosna była postrzegana jako rewolucja na Twitterze, to [inwazja Rosji na Ukrainę] to wojna pokazywana na TikToku.”[37].

Dokumentacje mediach społecznościowych są nie tylko oglądane przez innych użytkowników i użytkowniczki, ale wykorzystywane są także jako wiarygodne źródła przez tradycyjne kanały informacyjne. TikTok'owe dzieła są udostępniane przez inne platformy społeczne jak Facebook, Instagram czy Twitter. Są również popularne w rozsyłanych przez WhatsApp “łańcuszkach”. Choć video wydaje się najtrudniejszym medium do sfałszowania przez amatorów i amatorki korzystających z mediów społecznościowych, to według danych opublikowanych przez NewsGuard - firmę badającą rozprzestrzenianie się dezinformacji w sieci, aż prawie 20% treści zamieszczanych w omawianej aplikacji zawierało fałszywe lub wprowadzające w błąd informacje. [38]

Sposób prezentacji wydarzenia w mediach formuje obraz, w jaki sposób społeczność postrzega daną sytuację. Jedną z przyczyn współczesnej polaryzacji społecznej i politycznej jest zamykanie się w tak zwanych “bańkach filtrujących” (ang. filter bubbles), które na podstawie algorytmów ograniczają użytkowników i użytkowniczki do kanałów oraz grup potwierdzających ich opinie na dany temat. Nawet jeśli przekazywane informacje są prawdziwe, to jak zostały przedstawione lub opisane definiuje ich percepcję przez masy.

Media społecznościowe pozwalają na dokumentację wydarzeń w czasie rzeczywistym oraz osobiste prowadzenie narracji. Te platformy mogą zostać wykorzystane do szerzenia fałszywych informacji, ukazywania sytuacji w czasie rzeczywistym lub dzielenia się osobistymi doświadczeniami. To narzędzie, które daje możliwość każdemu użytkownikowi i użytkowniczce na opowiedzenie swojej historii.

PODSUMOWANIE

- Określenie liczby obywateli i obywaterek Ukrainy na terenie Polski jest niezwykle trudne. Mamy odczynienia z dynamicznie rozwijającą się sytuacją, która aktualnie wskazuje na trend powrotu uchodźców i uchodźczyń do swojego kraju pomimo toczącej się tam wojny. Mimo dużej skali wyjazdu z Polski, w Polsce nadal mieszka blisko 2 mln. migrantów i migrantek z terenów Ukrainy. Prognozy sugerują, że niezależnie od przebiegu wojny Polska stanie się krajem dwunarodowym z przewagą narodu Polskiego oraz dużą liczbą przedstawicieli narodu Ukraińskiego.
- Z badań przeprowadzonych w okresie pierwszych 6 miesięcy po rozpoczęciu inwazji Rosji na Ukrainę wynika także, że ponad połowa przybyłych uchodźców i uchodźczyń to osoby o wykształceniu wyższym. Przy zapewnieniu odpowiednich warunków, specjaliści i specjalistki z Ukrainy mogą przyczynić się do wzbogacenia polskiej gospodarki i nauki oraz kapitału innowacyjnego. Istotne jest, aby oferta edukacyjna adresowała wszelkie bariery, które mogą potencjalnie wykluczyć tę grupę z pełnego włączenia w społeczeństwo przyjmujące, a tym samym budowania jego kapitału społecznego, kulturalnego oraz innowacyjnego.
- Postępujący kryzys ekonomiczny stanowi zagrożenie dla sposobu postrzegania uchodźców i uchodźczyń w krajach przyjmujących, w tym w Polsce. Obszarem ataku mogą stać się różnice kulturowe lub odczuwana niesprawiedliwość związana z otrzymywaną przez osoby potrzebujące zapomogą. W ramach procesu edukacyjnego nie tylko należy zwrócić uwagę na zakres oferowanych treści, ale także na sposób, w który te inicjatywy są promowane. W ten sposób niwelując potencjalny wpływ fałszywych wiadomości (ang. fake news).
- Uwzględniając wczesne analizy demograficzne przybyłych do Polski uchodźców i uchodźczyń z Ukrainy, należy zwrócić uwagę na wysoki odsetek wysiedlonych kobiet. Często są to osoby, które opiekują się dziećmi lub osobami starszymi, w związku z tym korzystanie z oferty edukacyjnej może być dla nich, mimo chęci, utrudnione z powodów praktycznych. Chcąc włączyć tę grupę w starania integracyjne, musimy pamiętać o ich ograniczeniach mobilności i czasu.
- Media społecznościowe są istotnym kanałem informacyjnym, edukacyjnym oraz nośnikiem wizerunku migrantów i migrantek w Polsce. Zapewniają szybką komunikację i dotarcie do dużej grupy odbiorców. Jednocześnie często są źródłem dezinformacji i nieumiejętnie wykorzystane mogą przyczynić się do pogłębienia konfliktów społecznych. Nowym wyzwaniem jest tworzenie programów edukacyjnych i rzetelnych integracyjnych w SM.

PODSUMOWANIE

- Adaptacja jest etapem poprzedzającym integrację, który polega na przystosowaniu się migrantów i migrantek w minimalnym stopniu umożliwiającym przetrwanie w nowym kraju. Ze względu na specyfikę grupy migrantów, jakimi są uchodźcy i uchodźczynie, należy mieć na uwadze, że proces adaptacji jest dłuższy. Wynika to z braku wcześniejszego przygotowania do pobytu w kraju udzielającym schronienia. W związku z tym działania mające na celu integrację przybyłych Ukraińców i Ukrainek powinny być nastawione w pierwszej kolejności na likwidację fundamentalnych barier takich jak: bariery informacyjne, językowe, mieszkaniowe, dostępu do służby zdrowia oraz dostępu do rynku pracy.
- Analizując integrację uchodźców i uchodźczyń z uwzględnieniem perspektywy długoterminowej należy mieć na względzie bariery w obszarze relacji społecznych oraz wymiany kulturowej pomiędzy narodami Polskim i Ukraińskim. Szkodliwe stereotypy, a także niechęć do obecności kultury cudzoziemców w kraju przyjmującym mogą przyczyniać się do marginalizacji kultury mniejszości. Z drugiej strony duża skala migracji sprzyja powstawaniu zamkniętych grup migrantów i migrantek, którzy separują się od pozostałych społeczności.
- Budowanie zintegrowanego społeczeństwa wymaga programów mających na celu zaktywizowanie obywatelskie i budowanie społeczeństwa obywatelskiego wśród migrantów i migrantek, a także świadomości kulturowej w różnorodnym społeczeństwie. Kluczowe dla wzmacniania tego obszaru jest działanie na rzecz wzmacniania tożsamości europejskiej i integracji Europy.

SŁOWNICZEK

Migracja międzynarodowa - (według Słownika Migracji [ang. Glossary on Migration] stworzonego przez Międzynarodową Organizację ds. Migracji) ruch ludności polegający na opuszczeniu państwa pochodzenia lub stałego pobytu, aby osiedlić na stałe lub czasowo w innym państwie, co jest związane z przekroczeniem granicy międzynarodowej. Ruchy ludności obejmują wszelkiego rodzaju przepływy osób, niezależnie od ich trwania, przebiegu i przyczyn. W związku z tym podmiotami ruchów migracyjnych są uchodźcy, wysiedleńcy, migranci ekonomiczni, a także osoby przemieszczające się z innych powodów.

Migrant - Organizację Narodów Zjednoczonych, zgodnie z którą „migrant” oznacza osobę, która mieszkała w obcym państwie dłużej niż rok niezależnie od przyczyny, dobrowolności i legalności pobytu, wskazując na jej ograniczenia metodologiczne.

Imigracja - proces, w czasie którego cudzoziemcy przenoszą się do danego państwa w celu osiedlenia się w nim.

Imigrant - osoba podejmująca się imigracji. O statusie imigracyjnym danej osoby decyduje prawo imigracyjne państwa przyjmującego.

Uchodźca - Według definicji Konwencji Genewskiej dotyczącej uchodźców z 1951 r. za uchodźców i uchodźczynie uznaje się kogoś, kto „(...)na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonañ politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem, i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa, albo która nie ma żadnego obywatelstwa i znajdując się na skutek podobnych zdarzeń, poza państwem swojego dawnego stałego zamieszkania nie może lub nie chce z powodu tych obaw powrócić do tego państwa.”

Międzykulturowość - Unesco określa to pojęcie na swojej stronie internetowej jako „budowę sprawiedliwych stosunków między ludźmi, społecznościami, krajami i kulturami”.

Wielokulturowość - idea według której w społeczeństwie występują grupy o różnym pochodzeniu i wyznające różne (sprzeczne) systemy normatywne lub polityka państwa wobec różnorodności kulturowej.

ŹRÓDŁA:

- [1] Konwencja dotycząca statusu uchodźców, sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r., dostęp zdalny: <https://www.prawo.pl/akty/dz-u-1991-119-515,16794476.html>
- [2] Konwencje o ochronie ofiar wojny z 12.08.1949 r. (Dz.U. 1956 Nr 38, poz. 171)
- [3] Protokoły dodatkowe do Konwencji Genewskich z 12.08.1949 r., dotyczący Ochrony Ofiar Międzynarodowych Konfliktów Zbrojnych (Protokół I) oraz dotyczący Ochrony Ofiar Niemiędzynarodowych Konfliktów Zbrojnych (Protokół II) (Dz. U. 1992 Nr 41, poz. 175).
- [4] Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, dnia 12 marca 2022 r., Poz. 583, USTAWA z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa.
- [5] 6.10.22r, Dane statystyczne dot. wniosków o nadanie statusu cudzoziemca UKR w związku z konfliktem na Ukrainie, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, dostęp: Bazy danych: [https://dane.gov.pl/pl/dataset/Gov.pl_\(06.10.2022\).Dane_statystyczne_dot._wnioskow_o_nadanie_statusu_cudzoziemca_UKR_w_zwiazku_z_konfliktem_na_Ukrainie](https://dane.gov.pl/pl/dataset/Gov.pl_(06.10.2022).Dane_statystyczne_dot._wnioskow_o_nadanie_statusu_cudzoziemca_UKR_w_zwiazku_z_konfliktem_na_Ukrainie). Dostęp zdalny: <https://dane.gov.pl/pl/dataset/2715,zarejestrowane-wnioski-o-nadanie-statusu-ukr>
- [6] Wydział Służby Dyżurnej Operacyjnej, Zarząd Graniczny, Komenda Główna Straży Granicznej (WSDO ZG KGSG). Baza ruchu granicznego (osoby, cudzoziemcy, środki transportu, wszystkie odcinki zewn. granicy) - dane za okres: styczeń - sierpień 2022 r. / dane z ZSE6 / Straż Graniczna, 09.22r. dostęp zdalny: <https://dane.gov.pl/pl/dataset/2705,dane-statystyczne-dotyczace-sytuacji-na-granicy-z-Ukraina> Gov.pl (09.2022). Dane statystyczne dotyczące sytuacji na granicy z Ukrainą. Dostęp zdalny: <https://dane.gov.pl/pl/dataset/2705,dane-statystyczne-dotyczace-sytuacji-na-granicy-z-Ukraina>
- [7] Kasprzak, I. (19.09.2022). Tęsknota uchodźców za krajem ważniejsza od wojny. Rzeczpospolita.pl. Dostęp zdalny: <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art37077901-tesknota-uchodzcow-za-krajem-wazniejsza-od-wojny>
- [8] Długosz, P., Kryvachuk, L., & Izdebska-Długosz, D. (2022). Problemy ukraińskich uchodźców przebywających w Polsce. Dostęp zdalny: <https://doi.org/10.31234/osf.io/rj2hk>
- [9] Długosz, P., Kryvachuk, L., & Izdebska-Długosz, D. (2022). Uchodźcy wojenni z Ukrainy – życie w Polsce i plany na przyszłość. Dostęp zdalny: https://rep.up.krakow.pl/xmlui/bitstream/handle/11716/11197/Uchodzcy_wojenni-D%5C82ugosz.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- [10] Uchodźcy z Ukrainy. Aktywizacja zawodowa w Polsce i Niemczech. (2022). Dostęp zdalny: <https://ewl.com.pl/raport-uchodzcy-z-ukrainy-aktywizacja-zawodowa-w-polsce-i-niemczech/>
- [11] UNHCR. (2022). Lives on Hold: Profiles and Intentions of Refugees from Ukraine. Dostęp zdalny: https://data.unhcr.org/en/documents/details/94176#_ga=2.219737434.2121553011.1666555889-1890596263.1664192964
- [12] Budyta-Budzyńska, M. (2011). Adaptacja integracja, asymilacja – próba ujęcia teoretycznego. W: M. Budyta-Burzyńska (red.). Integracja, czy asymilacja? Polscy imigranci w Islandii. Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- [13] Domalewska, D. (2018). Migracje a integracja imigrantów wyzwaniem edukacji dla bezpieczeństwa. W: Urych, I. (red.). Edukacja dla bezpieczeństwa. Akademia Sztuki Wojennej.
- [14] Długosz, P., Kryvachuk, L., & Izdebska-Długosz, D. (2022). Problemy ukraińskich uchodźców przebywających w Polsce. Dostęp zdalny: <https://doi.org/10.31234/osf.io/rj2hk>
- [15] Access to secure and affordable housing. UNHCR. Dostęp zdalny: <https://www.unhcr.org/handbooks/ih/housing/access-secure-and-affordable-housing>
- [16] Kohlenberger, J., Buber-Ennsner, I., Rengs, B., Leitner, S., & Landesmann, M. (2019). Barriers to health care access and service utilization of refugees in Austria: Evidence from a cross-sectional survey. Health Policy, 123(9), 833-839. Dostęp zdalny: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0168851018305335>

ŹRÓDŁA:

- [17] European Network Against Racism. (2017). Refugee Inclusion in the workplace: A guide for employers. Dostęp zdalny: https://www.enar-eu.org/wp-content/uploads/equal_work_2017_final.pdf
- [18] Komisja Europejska. (2018). Special Eurobarometer 469. Report. Integration of immigrants in the European Union. Dostęp zdalny: https://data.europa.eu/data/datasets/s2169_88_2_469_eng?locale=en
- [19] Winiarska, A., & Klaus, W. (2011). Dyskryminacja i nierówne traktowanie jako zjawisko społeczno-kulturowe.
- [20] Lewowicki, T. (2014). Edukacja międzykulturowa – od lokalnych sukcesów ku globalnym przesłaniom i oddziaływaniom. Edukacja międzykulturowa.
- [21] Miholjic, N. (2019). What is preventing successful immigrant integration in the central and eastern European societies? Journal of Community Positive Practices, (2), 14–24. Dostęp zdalny: <http://jppc.ro/index.php/jppc/article/view/82/67> [tłum. własne]
- [22] Narodowy Bank Polski. (2022). Sytuacja życiowa i ekonomiczna uchodźców z Ukrainy w Polsce. Raport z badania ankietowego zrealizowanego przez OO NBP. Dostęp zdalny: <https://www.nbp.pl/publikacje/migracyjne/sytuacja-uchodzcow-z-Ukrainy-w-Polsce.pdf>
- [23] 2022, Fundacja WiseEuropa „Gościenna Polska 2022+
- [24] Alrababa'h, A., Masterson, D., Casalis, M., Hangartner, D., & Weinstein, J. (2020). The Dynamics of Refugee Return: Syrian Refugees and Their Migration Intentions. Dostęp zdalny: <https://osf.io/preprints/socarxiv/7t2wd/> [tłum. własne]
- [25] Beaman, L., Onder, H., & Onder, S. (2022). When do refugees return home? Evidence from Syrian displacement in Mashreq. Journal of Development Economics, 155, 102802. Dostęp zdalny: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0304387821001589>
- [26] Callahan, M. (11.04.2022). At war's end, will Ukrainian refugees come home - or thrive elsewhere? News@Northeastern. Dostęp zdalny: <https://news.northeastern.edu/2022/04/11/ukrainian-refugees-post-war/> [tłum. własne]
- [27] World Vision. (2022). Warm welcomes, lurking tensions. Dostęp zdalny: https://www.wvi.org/sites/default/files/2022-08/Host%20tensions_final.pdf
- [28] Butcher, P. & Neihardt, A. H. (08.09.2022). Disinformation on Migration: How Lies, Half-Truths, and Mischaracterizations Spread. Dostęp zdalny: <https://www.migrationpolicy.org/article/disinformation-migration-how-fake-news-spreads> [tłum. własne]
- [29] Główny Urząd Statystyczny. Dostęp zdalny: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/wskazniki-cen/wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych-we-wrzesniu-2022-roku,2,131.html>
- [30] Narodowy Bank Polski. Dostęp zdalny: https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/polityka_pieniezna/dokumenty/raport_o_inflacji.html
- [31] orld Food Programme. (2022). War in Ukraine drives global food crisis. Dostęp zdalny: <https://www.wfp.org/publications/war-ukraine-drives-global-food-crisis>
- [32] Eurostat. Dostęp zdalny: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing
- [33] Bodewig, Ch. (22.09.2015). Is the Refugee Crisis an Opportunity for an Aging Europe? The World Bank. Dostęp zdalny: <https://www.worldbank.org/en/news/opinion/2015/09/22/is-refugee-crisis-opportunity-for-aging-europe> [tłum. własne]
- [34] We must never stop defending freedom and democracy - speech of the President of Ukraine at the European Council meeting. (07.10.2022). President of Ukraine, official website.
- [35] [Ahlander, J. & Pollard, N. (12.09.2022). Swedish election puts anti-immigration Sweden Democrats centre stage. Reuters. Dostęp zdalny: <https://www.reuters.com/world/europe/swedish-voters-hand-anti-immigration-sweden-democrats-influential-role-2022-09-12/>

ŹRÓDŁA:

[36] Kirby, J. (24.09.2022). The far right is having a moment in Europe. Actually, everywhere. Vox. Dostęp zdalny: <https://www.vox.com/world/2022/9/24/23366464/italy-elections-meloni-sweden-europe-far-right>

[37] O'Connell, J. (05.03.2022). When middle-class white people are being bombed we pay attention. The Irish Times. Dostęp zdalny: <https://www.irishtimes.com/opinion/when-middle-class-white-people-are-being-bombed-we-pay-attention-1.4818479> [tłum. własne]

[38] Brewster, J., Arvanitis, L., Pavilonis, V. & Wang, M. (2022). Misinformation Monitor: September 2022. NewsGuard. Dostęp zdalny: <https://www.newsguardtech.com/misinformation-monitor/september-2022/>

Kompetencje przyszłości wspierające integrację uchodźców z Ukrainy

Zapraszamy do kontaktu:

zapraszamyedu@busolatrends.com

Współfinansowane przez
Unię Europejską

